

Міністерство освіти і науки України
Національний університет “Києво-Могилянська академія”
Факультет соціальних наук і соціальних технологій
Кафедра соціології

Кваліфікаційна робота
освітній ступінь-бакалавр

на тему: **“КРОС-КУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЦІННОСТЕЙ
БЕЗРОБІТНИХ”**

Виконала: студентка 4-го року навчання
Спеціальності
054 “Соціологія”

Грабар Аліна Володимирівна

Керівниця Малиш Л.О.
доцентка кафедри соціології НаУКМА

Рецензент(-ка) _____

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою “_____”

Секретар ЕК:

“__” _____ 2020 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретико-методологічні засади крос-культурних досліджень особливостей цінностей безробітних.....	6
1.1. Підходи до визначення статусу «безробітний»	6
1.2. Політика країн різного типу добробуту щодо безробітних	8
1.3. Соціальні наслідки безробіття	11
1.4. Основні підходи до вимірювання цінностей	16
1.5. Вплив статусу на ринку праці на цінності	23
РОЗДІЛ 2. Відмінності у цінностях безробітних з країн різного типу добробуту	30
2.1. Середні значення цінностей Шварца серед безробітних у країнах з різним типом добробуту.....	33
2.2. Відмінності у середніх значеннях цінностей серед безробітних у країнах з різним типом добробуту	38
2.3. Зв'язок між політикою держави та цінностями безробітних у країнах з різним типом добробуту.....	40
ВИСНОВКИ.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	44
Додатки.....	48

ВСТУП

Безробіття – соціально-економічне явище, за якого індивід втрачає не лише матеріальні засоби для існування, а й відбувається зміна в соціальному житті індивіда. Дана проблема є актуальною не лише в Україні, але й у всьому світі. Безробіття є частиною економіки країни, адже невідповідність попиту на робочу силу та пропозицію призводить як до недовикористання трудового потенціалу країни і її подальшого розвитку, так і є джерелом напруги в соціальній сфері (посилення конфліктності, міграційних процесів, зміна цінностей індивідів тощо). З одного боку, велика кількість незайнятих громадян свідчить про недостатнє використання економічного потенціалу країни, з іншого – сприяє посиленню соціальної напруги, загостренню кримінальної ситуації, не дає можливості повністю задовольнити особисті потреби.

Актуальність теми роботи зумовлюється тим, що цінності є ключовим елементом у соціальних групах та різних суспільствах. Відмінності в цінностях індивідів впливають на норми індивіда та його поведінку. Більше того, вони допомагають індивідам пристосуватися один до одного, сприяють соціальному пізнанню та полегшують взаємодію між індивідами та групами (Maltseva, 2018). Цінності дозволяють координувати соціальне життя індивіда та надають йому змістовності. Зайнятість дає можливість індивіду розвиватися, здобувати нові знання та самостверджуватися в житті за допомогою певних досягнень. Проте, коли індивід стає безробітним, він виключається з соціального життя, стає депривованим, змінюється його сприйняття самого себе та своєї значущості. Ускладнюється не лише матеріальне становище, а й настає криза ідентичності, неможливість віднести себе до певної соціальної групи. Будучи безробітним протягом тривалого часу, змінюються цінності індивіда, і навіть коли він знову стає зайнятим, його соціальні орієнтації, установки та цінності не будуть такими як до безробіття. До того ж,

скоріше за все на новій роботі індивід отримуватиме меншу плату і не матиме можливості повністю розкрити свій потенціал.

Так, уряди держав мають різні підходи до боротьби з безробіттям. Деякі надають щедрі виплати з безробіття, інші – мінімальні. Що в першому, що в другому випадках такі заходи впливають на цінності індивіда. Вони можуть стати більш егоцентричними, їм притаманні такі характеристики як жити в своє задоволення, незважаючи на становище інших або навпаки – скоріше повернутися до робочих завдань, працювати на благо всього суспільства та самовдосконалюватися. Отже, розбіжності у політиці країн щодо безробітних по різному впливають на становище індивідів, їхні соціальні орієнтації та цінності.

Об'єктом дослідження є цінності з країн різного типу добробуту. *Предметом* відповідно – крос-культурні особливості цих цінностей. *Метою* – з'ясувати крос-культурні особливості цінностей безробітних. *Завданнями* цього дослідження є:

1. З'ясувати як визначається поняття «безробітний» у сучасній науці та якими є основні підходи до його вимірювання.
2. Охарактеризувати основні підходи до вимірювання цінностей.
3. Виокремити основні типи добробуту держав добробуту та їх політику щодо безробітних.
4. Визначити відмінності у цінностях безробітних у країнах з різним типом добробуту.

Дослідження було проведене в рамках позитивістського підходу, тобто вивчення відмінностей у цінностях індивіду за допомогою кількісних показників. Для аналізу було використано масив 9 хвилі Європейського соціального дослідження.

Гіпотези:

1. Існують значимі розбіжності у цінностях безробітних і зайнятих у країнах з різним типом добробуту.

2. Існують значимі відмінності у середніх значеннях цінностей Шварца серед безробітних у країнах з різним типом добробуту.
3. У соціал-демократичних країнах безробітні пріоритезують такі цінності як гедонізм, стимуляцію та самоврядування, а в країнах консервативного типу добробуту - безпеку, традиції, конформність.
4. Безробітні з країн з ліберальним типом добробуту пріоритезують такі цінності як владу та досягнення, а з соціал-демократичного – доброзичливість та універсалізм.
5. Корелятою цінностей безробітних у країнах з різним типом добробуту є політика держави, спрямована на задоволення інтересів осіб з різним статусом на ринку праці.

РОЗДІЛ 1. Теоретико-методологічні засади визначення культурних особливостей цінностей безробітних

1.1. Підходи до визначення статусу «безробітний»

Статус «безробітний» по-різному концептуалізується в науці, немає єдиного правильного визначення. Залежно від індикаторів, які закладаються в дане поняття, змінюються характеристики індивідів, які будуть відноситися до даної категорії. Саме тому важливо розглянути різні підходи до визначення статусу «безробітний» і керуватися одним при подальшому аналізі.

Робоча сила — це ті люди, які готові працювати за наймом. До неї належать особи працездатного віку (віком від 16 років, які не досягли встановленого статтею 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» пенсійного віку) (Про зайнятість населення, 2012). Розрізняють такі форми зайнятості: повну, часткову та підробіток. Повна зайнятість — це діяльність протягом повного робочого дня або тижня і забезпечує отримання доходу, який дозволяє повністю забезпечувати потреби індивіда. Часткова зайнятість — це добровільна неповна зайнятість. Підробітком є додаткова до основної або тимчасова, випадкова робота.

Безробітні визначаються як особи у віці 15–70 років, які одночасно задовольняють трьома умовами: не мали роботи (прибуткового заняття); впродовж останніх чотирьох тижнів, що передували опитуванню, активно шукали роботу або намагались організувати власну справу; впродовж найближчих двох тижнів були готові приступити до роботи, тобто почати працювати за наймом або на власному підприємстві з метою отримання прибутку. До категорії безробітних також відносять осіб, які приступають до роботи протягом найближчих двох тижнів; знайшли роботу, чекають відповіді тощо» (Державна служба статистики, 2011).

Статус «безробітний» є визначений та закріплений на законодавчому рівні (Законом України «Про зайнятість населення», 2012). Ринок праці можна концептуалізувати як сукупність економічних відносин щодо організації сукупної робочої сили, її купівлі-продажу та використання (Козакова, Волкова, Окландер, 2006).

Безробітний, відповідно до Закону України «Про зайнятість населення» (Про зайнятість населення, 2012), це особа віком від 15 до 70 років, яка через відсутність роботи не має заробітку або інших передбачених законодавством доходів та джерел існування, готова та здатна приступити до роботи. Саме за допомогою цих характеристик було визначено статус «безробітного» для проведення аналізу.

В економічній теорії безробітний це той, хто не має роботи, але знаходиться в активному пошуку. Існує 2 підходи до вимірювання безробіття (Anderton, 2006):

1. Уряд держави вимірює рівень безробіття за допомогою стандартів, вироблених Міжнародною Організацією Праці для визначення кількості безробітних та зайнятих. Такий підхід використовується в США, Японії та Швеції.
2. Підраховуються всі ті, хто є зареєстровані як безробітні. До 1982 року в Великобританії офіційне число безробітних базувалось на кількості зареєстрованих у Центрі працевлаштування.

Показники безробіття можуть бути вираженими у 2 способи. В одному випадку – розглядатися як абсолютне число, наприклад, мільйони працівників. В іншому – бути сформованими як відсоток робочих місць та рівень безробіття. Використання відсотків є кращим, коли ситуація на ринку праці змінюється. Вираження в мільйонній кількості дає чітку кількість людей, які є безробітними, проте унеможливорює ґрунтовний порівняльний аналіз через кількісні відмінності даної категорії населення у різних країнах. Рівень безробіття вимірюється за допомогою

опитувальників, які стосуються таких питань: розмір домогосподарства, структура, житло, демографічні характеристики (вік, стать, заміжній статус, етнічне походження, економічна активність). Отже, для того, щоб вважатися безробітним, індивід повинен не мати оплачуваної роботи, перебувати в її пошуку або збиратися приступити до її виконання.

Більше того, безробіття можна розглядати як на державному рівні, так і на індивідуальному, адже воно впливає на соціальне та матеріальне становище кожного безробітного індивіда. Головне завдання держави – піклуватися про добробут всіх її мешканців, тому окрім визначення кількості безробітних, слід визначити становище індивідів, їхній соціально-демографічний портрет, соціальні орієнтації та цінності. Уряди країн по-різному вимірюють безробіття та концептуалізують статус «безробітний». Однак, спільним є те, що воно визнається проблемою, яка потребує вирішення.

Отже, попри існування різних підходів до вимірювання безробіття. Найбільш оптимальним варіантом є вимірювання за допомогою індикаторів, закладених у Законі України «Про зайнятість населення», оскільки дана система є загальноприйнятою у суспільстві.

1.2. Політика країн різного типу добробуту щодо безробітних.

Тип добробуту країни визначає, яким чином держава буде піклуватися про своїх громадян, які соціальні виплати та допомогу вони отримуватимуть.

В залежності від типу добробуту держави мають різний рівень безробіття (Ljungqvist, Sargent, 1995). Наприклад, проблема безробіття була актуальною в Нідерландах протягом тривалого періоду часу, в той час як у Швеції фіксувався низький рівень. Високий рівень безробіття є частково причиною щедрих державних виплат для людей, які не є

зайнятими. Страхування на випадок безробіття має тенденцію до підвищення його рівня. Високі та прогресивні податки (чим вищий дохід, тим більше податків сплачує індивід) на прибуток можуть знизити рівень безробіття з двох причин. По-перше, наявність великої кількості безробітних на ринку праці може стати причиною зниження заробітної плати, оскільки прогресивні податки зменшують розповсюдження пропозицій із заробітної плати після сплати податків. По-друге, високі податки роблять працівників менш мобільними. Можна спостерігати ефект “захвату” робітників в їх поточну зайнятість, тому що високі податки зменшують можливості перепрацевлаштуватися. Люди не бажають кидати роботу й тому, що ті, хто звільняються не мають права на компенсацію з безробіття. Більш низька мобільність робочої сили призводить до зменшення рівня безробіття, особливо, якщо пошук роботи пов’язаний з фрикційною роботою. Частково зменшення рівня безробіття відбувається за рахунок менш ефективного розподілу праці. Зростання кількості безробітних негативно впливає на державний бюджет, оскільки останній змушений забезпечувати більшу кількість населення певним прожитковим мінімумом. Як наслідок, через зменшення коштів, уряд повинен підвищити податкові ставки. Спостерігається замкнене коло: ріст безробіття провокує підвищення податків, що в свою чергу впливає на збільшення рівня безробіття. У Швеції, наприклад, низький рівень безробіття, і може навіть опуститися нижче будь-якого “природного” рівня безробіття у зв’язку зі зменшенням мобільності робочої сили, спричиненої дуже прогресивним оподаткуванням доходу.

Саме тому в суспільстві існують дебати щодо впливу підтримки держави щодо надання допомоги та пільг безробітним на рівень безробіття в країні загалом (Gangl, 2004). Емпіричні дослідження динаміки безробіття в США та Німеччині були зумовлені тим, що дані країни по різному розвивають інститути ринку праці. Порівнюючи структуру соціальної

підтримки держав щодо безробітних, німецька система страхування виявилась більш всеохопною, ніж американська. Безробітні німці користуються значно більшою кількістю послуг та пільг. До того ж, індивіди які були зайняті останні пів року, мають можливість отримувати допомогу з безробіття від 6 до 32 місяців, яка складає близько 50% заробітної плати. Індивіди без великого стажу, але які були зайняті протягом, хоча б 12 місяців, мають право на додаткові державні виплати, якщо вони пропрацювали хоча б 5 місяців до безробіття. Як наслідок, в Німеччині в 2 рази більше осіб отримують виплати з безробіття, ніж в США. Американська система отримання пільг з безробіття є значно більш жорстка. Німецька система лише тимчасово дискваліфікує працівників, які залишають роботу, а американська - не тільки коли робітники звільняються з попереднього місця роботи, але й коли не відповідають вимогам ринку праці. Уряд США покриває фактично 40% виплат, в той час як в Німеччині - 70-80%.

Схоже дослідження було проведене Томасом ДіПрете (DiPrete, 2002). Він вказував на те, що транснаціональні відмінності мобільності в Швеції, Німеччині та США по суті зводяться не лише до різниці рівнів розвитку країни, де сталися несприятливі події, такі як безробіття чи розпуск профсоюзів, але і незначні, короткотермінові події, наслідки яких є глобальними. Ді Претте наголошував: пропри те, що ці ризики мають різне походження, вони можуть сприяти значним інституційним змінам. До того ж, соціальні інститути є взаємопов'язані, тому безробіття вражає всі сфери життя.

Поглиблене дослідження було проведене Томасом ДіПрете та Патрісією МакМанус. Вони вказували на те, що періоди безробіття мають незначний вплив на дохід населення після безробіття в Німеччині, особливо для німецьких чоловіків (McManus, DiPrete, 2000). На противагу, в США в період безробіття доходи домогосподарств продовжували падати

на 10% навіть через 3 роки після того, як у домогосподарстві хтось ставав безробітним. Американцям потрібно було близько 7 років, щоб компенсувати втрату доходів, пов'язаних з безробіттям чоловіків, в той час як німці «ребіалітувались» вже після 3 років, незважаючи на те, що постраждали більше. Дане емпіричне дослідження вказує, що добробут країн загалом не завжди впливає на переживання безробіття в країні.

Отже, залежно від типу добробуту індивіди отримують різні соціальні винагороди з безробіття. Існує суперечність, що чим вищі винагороди, тим менша мотивація індивіда шукати роботу. На противагу, низький рівень підтримки з безробіття ще більше ускладнює становище індивідів і призводить до зміни орієнтацій, установок та цінностей.

1.3. Соціальні наслідки безробіття

Життя індивіда, його щоденні звички та практики змінюються, коли він стає безробітним. Соціологічні дослідження допомагають визначити, які категорії населення найбільше страждають від безробіття та до яких наслідків воно може призвести.

Французький соціолог Еміль Дюркгайм вбачав причину збільшення кількості самогубств у кризових соціальних явищах та породжених капіталізмом, таких об'єктивних процесах як безробіття (Durkheim, 2006). Соціолог наголошував на причинно-наслідковому зв'язку між безробіттям та самогубством. Деякі фактори, такі як психічні захворювання, призводять як до безробіття, так і до самогубства. З одного боку, самогубство частіше спостерігається серед людей, які є безробітними. З іншого – безробіття збільшило соціальну ізоляцію, що підвищило ризик самогубства. Отже, безробіття створює не тільки матеріальні проблеми для індивіда, але й призводить до виключення з соціального середовища через що змінюються соціальні орієнтації та цінності індивіда.

Сучасні дослідження, наприклад, проведені Лаурою Похлан підтверджують, що безробіття є одним із найголовніших факторів соціальної ексклюзії (Pohlan, 2019). Остання, в свою чергу, може призвести до відчуженості від суспільства і самогубства. Безробіття породжує почуття невпевненості та сорому. Отже, втрата роботи є потенційним джерелом стресу і може призвести до емоційного виснаження, замкненості, переосмислення свого життя, а як наслідок - змінити ціннісні орієнтації індивіда.

Українські дослідники зробили свій внесок у дослідження наслідків безробіття. Наприклад, Наталя Харченко у «Безробіття як накопичення соціальних недоліків: соціологічний аналіз депривації в Україні» описала як безробіття впливає на психологічний стан людини, а саме – може викликати депривацію, тобто стан, коли індивід не має змоги задовольнити свої основні життєві потреби (Kharchenko, 2010). Депривація характерна для студентів, безробітних, а також для тих, хто не працює через потребу догляду за дітьми або іншими членами сім'ї. Співвідношення шансів бути депривованими є вищим в того, хто є безробітним в 1,5 рази у порівнянні з працевлаштованим і в 2 рази, якщо індивід страждає від хвороб та травм або є інвалідом. Отже, безробіття впливає не лише на фінансове, але й соціальне становище індивіда.

Якщо розглянути дослідження, які пов'язані зі статтю безробітного, то з'ясовано, що чоловіки є більш схильними до соціальної депривації, аніж безробітні жінки. (Julkunen, 2002). Проживання з батьками, з якими безробітний, як правило, тісно пов'язаний – найбільш позитивно впливає на самопочуття, тобто зменшує відчуття депривованості. На рівень стресу безробітних негативно впливають відчуття залежності та ізоляції. Найбільшим показником соціальної депривації був серед молоді, адже саме ця категорія населення потребує інтеграції в суспільство. Вона є

сповненою енергії, проте не має достатньої кількості соціальних зв'язків, аби почуватися впевненіше.

Щодо соціального життя, то, наприклад, в ході панельного дослідження проведеного в 1984-2011 роках у Західній Німеччині було визначено відмінності між зайнятим та незайнятим населенням (Winkelmann, 2014). Аналізувались відповіді на запитання: «Наскільки ви задоволені в даний час вашим життям в цілому?». Середнє значення відповідей на запитання було 5,2 по 10 бальній шкалі, тобто індивіди були настільки задоволені настільки ж і не задоволені своїм життям. Більшість досліджень показують негативний вплив безробіття на задоволеність життям. У них було виділено низку факторів, пов'язаних з впливом на щастя: соціальні норми роботи, персональні цінності індивіда, соціальний капітал, релігійні переконання і психологічний стан. Зайняті індивіди більш щасливі за безробітних, проте не всі безробітні однаково нещасні. Коли безробітні повертаються до роботи, вони стають щасливішими, ніж коли компенсують відсутність роботи іншими благами, але досвід самого безробіття є причиною зміни цінностей індивіда і навіть, коли він стає зайнятим, його життєві пріоритети та взаємодія з суспільством змінюється. Безробіття може пригнічувати розумові здібності, що призводить до поганого прийняття рішень. Часто найбільш нещасні безробітні є найменш ефективні в пошуку роботи, тому необхідно розробляти спеціальні програми з підтримки безробітних та допомоги у пошуку роботи. Немає доказів того, що безробітні працівники з часом стають менш нещасними, тому політика держави повинна бути сфокусована на підтримку безробітних незалежно від тривалості безробіття. Найнещасніші безробітні – це в більшості ті, хто є найменш працездатні, або страждають від психологічних проблем. Тому важливу роль відіграє активна політика ринку праці та програми підтримки безробітних у пошуці роботи. До того ж, безробіття вражає психологічний

стан індивіда, сприяє розвитку невпевненості в собі, викликає почуття особистої невдачі. Безробітні не хочуть брати відповідальність за певні дії, а стверджують, що їх життя контролюється більшою мірою зовнішніми силами. Хвилювання за свій статус «безробітний» викликає велике навантаження на почуття благополуччя та душевного спокою. Менші пільги для безробітних є пов'язані з меншим рівнем задоволеності життям, проте, чим вони є більшими, тим менша мотивація безробітних шукати роботу. Таким чином, індивіди поза ринком праці та зайняті є більш щасливими за тих, хто не мають роботи. Отже, загалом німці є наскільки щасливими, настільки ж нещасними. Держава повинна врегулювати проблему безробіття незалежно від того, скільки часу індивід має такий статус зайнятості. Стан безробітних людей покращується, коли вони знаходять роботу.

Використовуючи дані шведського лонгітюдного дослідження з репрезентативною вибіркою, в ході якої було опитано 888 людей віком від 18 років, можна стверджувати, що протягом 15 місяців індивіди мають переважно не змінюють статус зайнятості (Isakson, Johanson, Dellaagh et al, 2004). Проте, зі зміною статусу зайнятості, змінюється важливість різних цінностей у житті. Безробітні більш сфокусовані на власному «єго», проявляють пасивність у громадському житті на відмінну від зайнятого населення, яке є проактивним та діє в інтересах суспільства. Зайняті після 15 місяців безробіття мали більш високі показники залучення до роботи. Шведи стверджують, що не існує гендерної дискримінації на ринку праці, проте жінки частіше наголошують на їх право на роботу. Безробіття негативно впливає на стан чоловіків, аніж жінок. Статус зайнятості, а не рівень залучення до певної праці впливає на добробут серед безробітних. До того ж, відмінності у цінності роботи значною мірою пов'язані з віком. Наприклад, працездатне населення стверджувало, що робота є важливою в їхньому житті, в той час як для непрацездатних – сім'я. Важливим

фактором, який впливав на життя безробітних було отримання/не отримання пільг. Отже, основними критеріями для створення ціннісного портрету безробітних є вік, стать, заходи державної політики що врегулювання безробіття.

Безробітні через відсутність роботи позбавляються певних соціальних переваг (Howe, 1990). Перш за все, змінюються відносини в сім'ї, в різних соціальних групах. Створюється соціальна напруга між безробітним та зайнятим населенням. Так, зайняте більш орієнтоване на сприйняття світу за допомогою певних культурних або ідеологічних рамок, а також показує свою вищість над безробітними. Відрізняється сприйняття світу та самої природи безробіття: зайняті вбачають в особистісних якостях індивідів, а безробітні – в державній політиці. Перші самостановлюються завдяки матеріальній перевазі над безробітними: вони мають гроші для того, щоб забезпечувати свої потреби на високому рівні. Проте, другі також можуть досягти високого рівня життя через систему пільг, що не мотивує шукати роботу та сприяє незаконним діям. Такі індивіди не мають розвинених моральних якостей, що дозволяють удосконалюватися, досягати вершин та займатися справами, які шануються в суспільстві. Тобто цінності зайнятих та безробітних відрізняються. Зайняті стверджують, що спосіб життя мало відрізняється в безробітних та зайнятих, оскільки через допомогу безробітним вони мають необхідні ресурси для забезпечення свого життя. Проте, безробітні переважно сфокусовані на забезпечення власного добробуту, а не сім'ї та дітей, тому стан домогосподарства є нижчим, ніж в зайнятих. Зайняті більш цінують час та ведуть активніший спосіб життя, ніж безробітні, які неефективно використовують свій час. Родичі та друзі провокують деяких людей працювати ще більше, оскільки від їх успішності залежить становище всього домогосподарства. Таким чином, основними відмінностями у світосприйнятті зайнятих та безробітних є те, що зайняте

населення є більш самостійним, покладається лише на себе у вирішенні певних питань, наявні ресурси направляє у сім'ю, а безробітне – є більш егоцентричними та звинувачує у всьому уряд країни.

Вирішення проблеми безробіття пропонується за допомогою соціальних мереж (Christoforou, 2014). Зазначено, що існує прямий взаємозв'язок між економічним становищем індивіда та розвиненістю його соціальної мережі відносин. Проте, в пост-комуністичних країнах, до яких належить Україна, простежується інший зв'язок: індивіди з невеликими доходами мають ширшу мережу зв'язків, ніж багаті, хоча і контактують з ними не часто. Вони сподіваються, що якщо один із зв'язків не допоможе знайти роботу, будуть інші, які посприяють цьому. З іншого боку, безробітні, які мають велику кількість зв'язків, але не перспективних, малоймовірно знайдуть роботу. Наявність слабких зв'язків для безробітних є великою цінністю на відміну від зайнятих, які більше концентруються на сильних зв'язках, тобто вузькому колі спілкування: сім'ї та друзях. Соціальний капітал виступає як основний чинник у пошуку роботи. Ті, хто його мають, можуть скоріше працевлаштуватися та стати успішними. Безробітні більше орієнтовані на владу та багатство, а зайняті - на довгострокову перспективу, використання набутого в майбутньому.

Отже, емпіричні дослідження показують, що безробіття впливає не лише на економічне становище індивіда, але й його соціальне життя. Внаслідок цього змінюються цінності індивіда та його орієнтації.

1.4. Основні підходи до вимірювання цінностей

Вивченням цінностей займалися різні дослідники, оскільки цінності формують характер індивіда, контролюють бажання та поведінку, а також

сприяють прийняттю певних рішень. Вони допомагають йому не тільки пережити певні кризові події в житті, а й полегшують щоденну взаємодію з іншими індивідами.

Безперечно цінності є центральним концептом в соціальних науках (Schwartz, 2012). Ще Еміль Дюркгайм та Макс Вебер розглядали цінності як ключовий аспект соціальних змін. Соціальні науки потребували усталеної класифікації цінностей. Коли йдеться про цінності, індивід обдумує, що є найважливішим для нього в житті. Кожен з нас думає про свої цінності, які посідають різні місця за рівнем важливості. Існує 6 основних ознак цінностей, які мають місце в працях багатьох теоретиків:

- Цінності – це переконання пов’язані з впливом. Коли щось стається, індивіди стають наповненими почуттями. Наприклад, вони відчують відчай, коли безсилі перед чимось; щастя, коли щось подобається.
- Цінності, які сприяють досягненню бажаних цілей, які мотивують дію. Наприклад, цінність хорошої освіти мотивує вступати до НаУКМА.
- Цінності, які виходять з певних ситуацій та дій. Наприклад, чесність та порядність проявляються в школі, на роботі, в бізнесі, політиці або у стосунках з друзями та знайомими. Ці цінності можуть відрізнитися від норм та поглядів, які зазвичай відносяться до конкретних дій, об’єктів та ситуацій.
- Цінності, які служать критеріями чи стандартами. Вони визначають вибір чи оцінку дії, політики тощо. Самі люди ставлять оцінку, що є добре, а що – погано, виправдано чи незаконно. Вплив цінностей в щоденних рішеннях рідко усвідомлюється. Люди усвідомлюють цінності, тільки коли певні ситуації проникають у їхню свідомість

або мають суперечні наслідки для різних цінностей, яких вони дотримуються.

- Цінності, упорядковані по мірі важливості. Людські цінності формують упорядкована система пріоритетів, які характеризуються як індивідуальні. Вони можуть бути більш важливими для особистого досягнення чи встановлення справедливості, для новизни чи традиційності. Ієрархічна особливість відрізняє цінності від норм та відносин.
- Відносна важливість певних цінностей направляє дію. Будь-яка поведінка, як правило, має більш ніж одне значення. Наприклад, відвідування церкви може висловлювати просування цінності за рахунок гедонізму і стимуляції. Це є своєрідний компроміс між відповідними конкуруючими ціннісними орієнтаціями та поведінкою.

Отже, поняття цінності має багато значень, які є в різних сферах нашого життя. Немає усталеного визначення цінностей та історії їх походження.

Одним з дослідників цінностей індивіда є Рохан. Він концептуалізує поняття цінності як певну властивість предмета чи явища, оцінювання якого відбувається на вищому рівні. Тобто, при оцінці індивід створює додаткову “вартість” певних об'єктів для індивідів (Rohan, 2000). В таких випадках індивіди співвідносять можливі дії та результати з власними системами цінностей, визначаючи для себе, що є бажаним або небажаним. Автор наголошує, що проблемою дослідження цінностей є те, що не зрозуміло, чи потрібно цінності досліджувати з точки зору об'єкта, що оцінюється чи індивіда, який, власне, оцінює щось. Сучасні теоретики цінностей досліджують побудову значень з точки зору людини, яка оцінює

ступінь важливості певних сутностей у власному житті. Тому, немає чіткої та правильної системи визначення важливості певних цінностей.

Іншими властивостями цінностей при розробці власної системи керувався Рокич. Він зазначав, що загальна кількість цінностей, якими індивід керується під час повсякденних взаємодій - невелика (Rokeach, 1973). Для кожного індивіда цінність має різну вагу. Цінності за допомогою яких можна виміряти певні схожі характеристики об'єднуються в системи. На даній основі Рокич розробив власну систему, в якій виділив термінальні та інструментальні цінності (по 18 значень в кожній групі). Термінальні, які базуються на усвідомленні індивіда, що кінцева мета є важливою, щоб до неї прагнути з боку особистісного чи суспільного блага. Прикладами можуть бути справжня дружба, щастя, внутрішня гармонія. Інструментальні - пов'язані з переконанням, що певні дії є кращими за інші з особистісної та суспільної точок зору. Такі як: любов, самоконтроль та чесність. Завдання респондента полягало в тому, щоб розставити значення у порядку важливості певних значень для індивіда.

Отже, ціннісна система Рокича визначає змістовність певних соціальних орієнтацій індивіда та його взаємодії із суспільством.

Таблиця 1.3.1.

Основні концепції класифікації різних цінностей індивідів.

Левін (Lewin) (1952, с. 41)	Цінності впливають на поведінку індивіда, але не є самою ціллю. Наприклад, індивіди не намагаються досягти цінності “справедливості”, але справедливість впливає на поведінку індивіда. Логічно стверджувати, що цінності визначають який тип зайнятості має
-----------------------------	--

	позитивну, а який негативну валентність для окремої людини в даній ситуації. Вони підсилюють поведінку чи вибір індивіда у певній ситуації.
Клакхон (Kluckhohn) (1951, с. 395)	Цінність - це концепція, яка може бути, як явною, так і латентною. Вони можуть різнитися від індивіда до індивіда або більш масштабно - від групи до групи. Цінності впливають, наприклад, на вибір засобів та кінцевої мети дії.
Хайдер (Heider) (1958, с. 223)	Концепт цінностей використовується як значення властивості певного об'єкта, або з переліку сутностей, що вказують на певні позитивні властивості об'єкта.
Рокич (Rokeach) (1973, с. 5)	Цінність - це стійке переконання, що певний спосіб поведінки чи кінцевий стан об'єкта є особисто чи соціально більш схвалюваний, аніж протилежний.
Фезер (Feather) (1996, р. 222)	Цінності - це переконання про бажаний або небажаний шляхи поведінки; або прагнення до певних цілей загалом.
Шварц (Schwartz) (1994, р. 21)	Цінності - це проміжні цілі, різні за значенням, які служать орієнтиром, принципом в житті людини чи іншого соціального утворення.
Щварц (Schwartz) (1999, р. 24)	Цінності - це поняття бажаного, які керують способом соціальних суб'єктів (наприклад, організаційних лідерів, розробників політики, окремих осіб) обирати як діяти, оцінювати людей чи події та пояснювати свої дії або оцінки.

Цінності у Шварца постають як певні цілі, які виходять за рамки конкретних ситуацій та відрізняються одна від одної за своєю значущістю (Див. Додаток А, табл.. 1.3.2.) (Schwartz, 2012). Методика Шалома Шварца дозволяє дослідити 10 цінностей згідно з мотивацією, яка є базою всіх цінностей. Цінності ґрунтуються на одному або декількох вимог людського існування. Вони розглядають індивіда, як біологічну істоту, яка потребує соціальної взаємодії, а також виживання та добробуту. Індивіди не можуть досягти цих цілей, діючи самі, вони використовують інші ресурси такі як комунікація, кооперування з іншими тощо. Отож, основними цінностями системи Шварца є: доброзичливість, універсалізм, самостановлення, стимуляція, гедонізм, успішність, влада, безпека, конформність, традиціоналізм.

1. Доброзичливість, яка пов'язується зі збереженням та підвищенням блага тих, з ким часто вступають в особистісний контакт в певній групі, а також турбота про благо інших.
2. Універсалізм або розуміння, повага, захист та добробут всіх людей. Індивіди вірять, що неможливість захистити навколишнє середовище приведе до руйнування ресурсів від яких залежить життя. Вони поєднують два види добробуту – людей в суспільстві та природи.
3. Самостановлення впливає з потреб контролю та влади; вимоги автономії та незалежності. Цінності самостійного індивіда: незалежність, креативність, свободолюбність.
4. Стимуляція пов'язана з новизною і викликами у житті. Ця потреба, ймовірно, пов'язана з потребами, що лежать в основі цінності самоврядування. Особливостями є різноманітне, захоплююче життя, сміливість.

5. Гедонізм, пов'язаний безпосередньо із задоволенням, а саме: насолодженням життям та самопотуранням.
6. Успіх особисті та досягнення індивідів, висловлені шляхом демонстрації компетентності відповідно до соціальних стандартів. Робота, яка генерує ресурси і є необхідна для того, щоб люди могли вижити. Такі риси як амбітність, успішність та впливовість є важливими як для індивідів, так і для груп у досягненні бажаного.
7. Влада є пов'язаною із соціальним статусом, престижем, контролем та домінуванням над людьми і наявністю необхідних ресурсів. Функціонування соціальних інститутів вимагає певної міри диференціації статусу, заснованої на соціальній повазі через авторитетність, багатство та впливовість.
8. Безпека є пов'язана з гармонією і стабільністю суспільства, відносинами, які в ньому створюються. Існують два підтипи значень безпеки. Перший пов'язаний з індивідуальними інтересами, другий – з більш широкими інтересами, тобто груповими. Спільним цих двох підтипів є такі характеристики як соціальний порядок, безпека сім'ї, національна безпека та взаємодопомога.
9. Конформність характеризується стримуваністю дій, нахилів, імпульсів, які можуть порушити або завдати шкоди іншим і руйнують соціальні очікування або норми. Значення відповідності підкреслюється самообмеженням у повсякденній взаємодії, як правило, з близькими іншими. Особливими характеристиками є слухняність, самодисциплінованість, ввічливість, шанування батьків і старших.
10. Традиціоналізм, метою якого є повага, відданість, прийняття звичаїв та ідей, що стосуються своєї культури. Групи повсюдно

розробляють практику, символи, ідеї та переконання, що представляють їх спільний досвід і долю. Вони символізують солідарність групи, виражають її унікальну цінність і сприяють виживанню. Часто приймають форму релігійних обрядів, вірувань і норм поведінки через повагу до традицій, покірність, набожність.

У межах даного дослідження цінності будуть виміряні за допомогою системи Шварца, оскільки даний підхід є найбільш поширеним у дослідженні цінностей. До того ж, саме за методикою Шварца були визначені ціннісні орієнтації респондентів, відповіді яких зафіксовані в масиві ESS 9. Однією з вагомих переваг теорії цінностей Шварца є те, що вона є всеосяжною в тому сенсі, що дає змогу викласти повну структуру цінностей. До того ж, вона була переведена на шкалу чи інструмент для вимірювання значень і була впроваджена в масштабних міжнародних дослідженнях, наприклад, у вищезгадуваному Європейському соціальному опитуванні (ESS). Використання даної системи цінностей є найбільш оптимальним варіантом дослідити цінності індивіда в академічному середовищі.

Отже, саме Шварцу вдалося проаналізувати та угрупувати всі цінності, що дає змогу зробити ґрунтовний аналіз, описати ціннісний портрет індивідів різних соціальних груп.

1.5.Вплив статусу на ринку праці на цінності

Безробіття є кризовим явищем у житті індивіда. Воно негативно впливає не лише на економічне становище та матеріальні вигоди, але й трансформує певні усталені норми та цінності індивіда.

Останні конструюються під впливом як його персонального досвіду, так і роблячи певні висновки з поведінки інших індивідів (Furham, 1987). Тобто, соціальні орієнтації та установки передують цінностям, які впорядковуються в ціннісні системи. Вони служать орієнтирами та керують переконаннями і поведінкою індивіда у багатьох ситуаціях. Проте, набуваючи статус “безробітний”, ціннісні орієнтації індивіда змінюються.

Оскільки безробіття вражає не лише на фінансове становище індивіда, але й соціальне, то воно безпосередньо впливає на зміну ціннісних орієнтацій та установок (Biddle, Burgess, Mitchell, 2002). Так, частина безробітних, які є стурбовані соціальною справедливістю та якістю життя, втручаються в публічну політику для того, щоб змінити ціннісні переконання індивідів, а саме: сприяти їх включеності в соціальне життя. І навіть після того, як індивіди знову стануть зайнятими, їхня активістська та волонтерська діяльність збережеться. Тобто, зміняться соціальні цінності в сторону більшої орієнтації на інших і благо всього суспільства.

Очевидно, що для безробітних робота постає як найголовніша цінність в житті, оскільки вона дозволяє їм самоствердитися та набути необхідного соціального капіталу, в першу чергу, зв'язків (Klehe, Hoofst, 2018). Індивіди перебувають в погоні за престижними роботами, тому що це дозволяє їм не лише набути матеріального збагачення, але й престижу. Існує розрізнення тих, хто працює та безробітних, наприклад, за мотивацією, цінностями, сімейним статусом. З одного боку, безробітні індивіди почуваються більш ізольовано, що є негативним. З іншого – мають більше часу, щоб насолодитися незайнятістю на наявність великої кількості вільного часу, спостерігається покращення їхнього здоров'я та підвищення рівня задоволеності життям. Отже, безробіття є дуже суперечним поняттям і по різному впливає на становище індивіда. Воно

може принести як певні позитивні емоції, так і негативні, але наявність досвіду безробіття змінить установки та орієнтації індивіда.

Для більшості безробітних пошук роботи є найбільш пріоритетним завданням в житті, водночас вони бажають реалізувати інші цілі через роботу (Klehe, Hoof, 2018). Безробітні цінують зайнятість загалом через те, що вона допомагає їм набути нових специфічних цілей або розвинути наявні. Індивіди наголошували на тому, що робота допомагає їм відчутти власну значимість і впливати на суспільство. Деяким важлива робота, яка є соціально схвалюваною або високо винагороджується. Інші - цінують саму зайнятість як таку, а можливості та переваги, пов'язані із зайнятістю є другорядними. Цілі, які ставлять перед собою незайняті індивіди під час пошуку роботи, можуть вплинути на сферу в якій індивід буде зайнятий, а також задоволеність самою роботою. До того ж, коли вони приходять на роботу, намагаються створити нові соціальні зв'язки, хоча раніше могли цьому не приділяти такого значення. Також вони більш сфокусовані на отриманні максимального прибутку, визнання та влади над іншими колегами. Отже, змінюються цілі індивіда, які він може досягти за допомогою зайнятості.

Щодо деструктивних функцій безробіття, то варто зазначити, що коли особа стає безробітною, вона втрачає інтерес до гедоністичної самовіддачі. Індивіди, які є більш консервативними у своїх поглядах стверджують, що причиною їхнього безробіття та інших невдач є зовнішні фактори, такі як: економічна ситуація, політика уряду та неможливість приватного сектору забезпечити робочі місця (Feather, 1985). Тобто, влада країни та тип добробуту визначають ціннісні орієнтації індивіда.

Існує цілий ряд досліджень, які стверджують, що зайнятість набуває більшої цінності для безробітних молодого віку (McFayden, Thomas, 1997). Безробітні індивіди схильні нехтувати своїми цінностями, бажаннями та

прагненнями заради отримання роботи. Безробіття кожен індивід сприймає індивідуально, тому цінності змінюються залежно від того, наскільки індивід сам ставить на перше місце в житті і які потреби є в житті індивіда.

Ціннісні орієнтації були оцінені за допомогою ціннісної системи Рокича (Rokeach, 1973). Індивіди оцінювали термінальні та інструментальні значення системи Рокича. Зокрема, цінності пов'язані із консерватизмом та протестантською трудовою етикою, адже вони, на думку дослідника найбільше відображали систему цінностей безробітного індивіда. Ті індивіди, які цінують власні досягнення менше звинувачують зовнішні фактори у безробітті, а стверджують, що виною є вони самі. Фокус на загальних соціальних цінностях, таких як рівність і мир, супроводжуватиметься поглядами на безробіття, в яких соціальні та економічні причини були більш помітними.

Безробіття особливо тяжко переживається серед населення працездатного віку (Ahn, Garcia, Jimeno, 2004). Емпіричні досліджень підтвердили руйнівні наслідки безробіття на моральний та матеріальний стан індивідів. Використовуючи дані з опитування домогосподарств Європейського Союзу, яке проводилося щорічно з 1994 по 2001 роки у країнах Західної Європи, було визначено фактори, які впливають на благополуччя безробітних. Зазначено, що безробіття суттєво знижує рівень задоволення індивіда своїм основним професійною діяльністю та фінансів, хоча це значно збільшує насолоду від проведення позаробочого часу. Щодо здоров'я, то визначено негативний вплив незайнятості на здоров'я індивіда. Важливим чинником є тривалість безробіття. Чим довше індивід є безробітним, тим гірший його стан та тим більше часу йому необхідно в майбутньому для реабілітації. При цьому, варто наголосити, що існують великі міжміські розбіжності щодо наслідків безробіття для

індивідуального добробуту. Менший вплив безробіття на індивіда спостерігається в Данії та Нідерландах. Частина цієї різниці пояснюється відмінностями у регулюванні та функціонуванні ринку праці. Серед безробітних нематеріальні фактори такі як перспективи працевлаштування, здоров'я та соціальні відносини виявили суттєвий вплив як на добробут індивіда, так і на дохід господарства.

Щодо гендерних відмінностей, то безробітні жінки цінують неробочу діяльність вище ніж чоловіки, і як наслідок - насолоджуються кращим самопочуття під час безробіття, ніж їх колеги-чоловіки(Isakson, Johanson, Dellaagh et al, 2004). З іншого боку, жінки, як правило, більш схильні погодитися з суспільною нормою, що робота - це «право», а не «зобов'язання». Робота не є центральною в їхньому житті, вони здатні реалізуватися і в інших сферах.

Лорд Беверидж вважав безробіття на рівні 2% неминучим (MacArov, 1987). Однак, британський уряд заявив, що рівень безробіття вище 3% є неприпустимим. У Європі в деяких країнах рівень безробіття може сягати 11%. Безробіття особливо серед молоді є однією з найактуальніших проблем багатьох європейських урядів. До того ж, важко передбачити поведінку безробітної молоді через відмінності у їхніх цінностях. Проблема є і в самих опитуваннях, оскільки респондентів запитують, чи задоволені вони своєю роботою. Індивіди, стверджують, що задоволені, проте вони б хотіли працювати менше за ту ж саму суму винагороди. Особливо скаржаться на винагороду, індивіди, які мали досвід безробіття, оскільки вони змушені працювати багато і не хочуть звільнитися з роботи через страх не знайти нову. Таким чином, поведінка безробітних у різних країнах відрізняється через систему цінностей.

В ході дослідження було проведено віч-на-віч інтерв'ю з шістнадцятьма чоловіками та жінками, які мали досвід безробіття 4 місяці

і більше (Hiswåls, Marttila, Macassa, 2017). Виявилось, що після довгострокового безробіття індивіди змінили свої соціальні орієнтації та цінності. Так, одна з респонденток зазначила, що вона боїться знову втратити зайнятість, оскільки не хоче відчувати себе ізольованою, більше цінує перебування в колективі, здатна до самовіддачі та орієнтована на благополуччя інших. Респонденти наголошували, що після тривалого безробіття вони стали менш готовими ризикувати, а більш схильні до конформної поведінки, попри те, що певні аспекти на роботі їх не задовольняли. Вони навчились радуватися навіть незначним досягненням, оскільки розуміли, як швидко і легко можна все втратити.

Отже, досвід безробіття впливає на цінності індивідів. Вони більш цінують перебування в колективі, працюють не лише на своє благо, але й для створення суспільного блага.

Задоволеність життям індивіда та цінності змінюються залежно від країни та політики держави щодо безробітних (Kamerāde, Bennett, 2018). Зазначено, що незайнятість погіршує самопочуття індивіда, змінює його ціннісні установки, тому що зайнятість пов'язана не лише з фінансовою винагородою, але й латентними аспектами, такими як відчуттям значимості, структурованостю часу, колективною метою, та соціальними зв'язками. Безробіття сприяє втраті цих переваг, погіршує задоволеність життям та ментальний стан здоров'я. Простежується взаємозв'язок: чим менш задоволеним життям є індивідів, тим більш ймовірно, що він втратить роботу. Більше того, після цього йому важко буде знайти нову. Під час безробіття змінюються орієнтації індивіда, особливо якщо він є безробітним і займається соціально схваленими активностями, наприклад, волонтерством. Чим більше безробітний індивід орієнтований на суспільство, зайнятий у волонтерській активностях, тим більше він задоволений життям.

У тому випадку, якщо безробітні готові піти на будь-яку роботу, яка пропонується, навіть якщо необхідно докласти додаткових зусиль, їх можна вважати дуже гнучкими (Witte, Hooge, Vanbelle, 1993). На противагу, якщо безробітні індивіди фокусуються лише на певному вузькому колі професій, то таким чином вони демонструють низький рівень гнучкості. Безробітні, які є більш гнучкими обирають роботу серед ширшого спектру запропонованих вакансій. Відповідно, ймовірність їхнього працевлаштування є більш високою. Індивіди, яким важливий є персональний розвиток, використання набутих знань та навичок менш ймовірно будуть задоволені отриманою роботою, оскільки не будуть відчувати повну реалізацію свого потенціалу на певній позиції. Проте, відвідуючи різні тренінги з перекваліфікації, індивід зможе відкрити в собі нові навички.

Отже, цінності індивідів з різним статусом на ринку праці відрізняються. Наприклад, цінності індивіда можуть змінюватися, коли індивід стає безробітним, оскільки він втрачає зв'язок із соціальним середовищем, що може призвести до депривації або інших наслідків. Таким чином, безробіття впливає на повсякденне життя індивідів, змінює щоденні практики, а з часом – більш латентні характеристики, наприклад, персональні цінності індивіда. До того ж, навіть якщо безробітний знову стане зайнятим, його цінності відрізнятимуться від тих, які він мав до безробіття.

Підсумовуючи все вище сказане, досвід незайнятості та саме безробіття впливають на цінності індивіда. До того ж, немає усталеної тенденції в яку сторону відбуваються зміни: чи індивіди стають більш орієнтованими на себе чи на інших. Індивіди в європейських країнах по-різному переживають досвід безробіття. В деякій мірі це залежить від політики держави щодо безробітних. А саме системи пільг, виплат та інших гарантій.

РОЗДІЛ 2. Відмінності у цінностях безробітних з країн різного типу добробуту

Тип добробуту – система заходів певної держави, яка дозволяє уряду країни надавати соціальні послуги, такі як охорона здоров'я, допомога по безробіттю тощо за рахунок податків. Традиційно існує три ідеальні типи режимів (ліберальний, консервативний і соціал-демократичний), проте з падінням комуністичного блоку та процесом його інтеграції в ринкову економіку з'явилися нові типи добробуту, наприклад, пост-комуністичний. В рамках даного аналізу, країни було виділено саме за традиційною моделлю. Основними типами добробуту країн є (Møller, 2007):

1. Ліберальні режими прагнуть захистити інтереси бідних. Таким чином, вони обмежують універсальні права, протиставляють клас одержувачів соціальної допомоги й інших громадян та надають перевагу приватному сектору як суб'єкту добробуту. Тобто, багаті люди є джерелом доходів, а бідні – ними користуються за даного типу добробуту. Прикладами таких систем є США, Великобританія та Австралія.
2. Країни з консервативним або «консервативно-корпоративними» режимами надають відносно щедріші вигоди, беручи за основу страхові внески. Чим вони є вищими, тим більше допомоги отримує безробітний. Тобто, основним принципом є чим більшим вклад індивіда буде в економіку держави під час зайнятості, тим більше захищеним і тим більша буде підтримка зі сторони держави. Прикладами можуть слугувати Італія, Франція та Німеччина.
3. Соціал-демократичні режими гарантують більш щедрі виплати з безробіття. До цих країн належать Швеція, Норвегія та Фінляндія, уряди яких намагаються зрівняти в правах усіх жителів. Соціал-демократичний тип добробуту характеризується універсальними виплатами, тобто виплати з безробіття не залежать від внеску

індивіда в економіку держави (Vambra, Eikemo, 2008). Держава сприяє соціальній рівності, шляхом перерозподільної системи соціального забезпечення. На відміну від інших систем, соціально-демократичний тип добробуту сприяє рівності всіх громадян на найвищому рівні, а не рівності мінімальних потреб.

Опитування дослідження ESS9 проводилося шляхом комп'ютеризованого особистого інтерв'ю (CAPI) у листопаді 2018-лютому 2019 року. В результаті були зібрані дані з 30 європейських країн. Для даного дослідження було відібрано індивіди з таких країн:

- Німеччина;
- Великобританія;
- Фінляндія.

Було обрано саме ці країни, тому що вони є представниками консервативного, ліберального та соціально-демократичного типу добробуту відповідно. До того ж, політика щодо допомоги безробітним в даних країнах відрізняється, а також їхні дані є представлені в масиві і достатньо наповнені для проведення аналізу.

Перед аналізом масив було зважено за змінною «dweight». Ці ваги допомагають скоригувати похибку дизайну, тому що у різних країнах не кожен індивід віком 15+ років має однакову можливість потрапити у вибірку. Вони допомагають удосконалити дизайн та отримати більш надійну інформацію.

В масиві цінності методики Шварца виражені у 21 питання, тому за допомогою синтаксу SPSS було створено індекси, які відповідали кожній з цінностей. Наприклад, цінність «конформність» була виражена через питання «Важливо робити те, що сказано і слідувати правилам» та «Важливо поводитися належним чином». Шкала є метричною, вона була

перекодована наступним чином: «б» відповідає значенню «дуже схоже на мене», а «1»- зовсім не схоже.

Оскільки змінної, яка б прямо вимірювала б статус зайнятості індивіда немає в масиві, то було використано проксі-змінні. Для позначення статусу «безробітний» було використано: «Основна діяльність протягом останніх 7 днів. Усі респонденти. Пост кодований» і відповідні значення, які позначають безробітних, які шукають роботу. Іншою змінною була «Зайняті, але мали досвід безробіття» на основі таких змінних у масиві «Основна діяльність за останні 7 днів. Усі респонденти. Пост кодований» та позитивна відповідь на запитання про «Період незайнятості протягом останніх 12 місяців». Третьою сконструйованою змінною була «Зайняті, які не мають досвіду безробіття» на основі запитання: «Основна діяльність за останні 7 днів. Усі респонденти. Пост кодований», а саме – заняття оплачуваною роботою і негативна відповідь на запитання про «Період незайнятості або пошук роботи протягом останніх 12 місяців». У Таблиці 2 відображена наповненість даних категорій.

Таблиця 2.

Розподіл населення (за статусом зайнятості)

Країна	Безробітні		Зайняті, але мали досвід безробіття		Зайняті, які не мали досвіду безробіття		Генеральна сукупність
	N	%	N	%	N	%	
Німеччина	73	3,10	119	5,05	215	9,18	2358
Великобританія	71	3,22	69	3,13	186	8,44	2204
Фінляндія	81	4,62	101	5,75	238	13,56	1755

2.1. Середні значення цінностей Шварца серед безробітних у країнах з різним типом добробуту

Для того, щоб зрозуміти відмінності у цінностях безробітних всередині груп, спочатку було визначено які цінності пріоритезують безробітні; зайняті, які мали досвід безробіття та зайняті, які не мали досвіду безробіття. Так, для перевірки гіпотези відмінності цінностей індивідів з різним статусом зайнятості було використано описові статистики, оскільки даний аналіз дав можливість визначити, які цінності є найбільш, а які найменш важливими в житті за допомогою середніх значень.

Згідно з даними Таблиць 2.1.1. – 2.1.3. існують відмінності у цінностях безробітного та зайнятого населення. Найбільш пріоритетною для німців з різним статусом зайнятості виявилась цінність «доброзичливість». Результати є такими для «доброзичливості»: $\bar{X}_{\text{зайняті}}=5,31$, $\bar{X}_{\text{безробітні}} = 5,18$, $\bar{X}_{\text{Ті, що мали досвід безробіття}} = 5,44$. Для

«влади»: $\bar{X}_{\text{зайняті}}=2,99$, $\bar{X}_{\text{безробітні}} = 3,05$, $\bar{X}_{\text{Ті, що мали досвід безробіття}} = 2,75$. У

Великобританії найбільш пріоритетними виявилась «доброзичливість» для зайнятих, які мали досвід безробіття та зайнятих, які не мали досвіду безробіття $\bar{X}_{\text{зайняті}} = 5,28$ $\bar{X}_{\text{Ті, що мали досвід безробіття}} = 5,21$, а «універсалізм»

для безробітних $\bar{X}_{\text{безробітні}} = 5,16$. «Влада» найменш важливою для всіх 3

виділених для аналізу категоріях: $\bar{X}_{\text{зайняті}} = 3,19$, $\bar{X}_{\text{безробітні}} = 2,86$,

$\bar{X}_{\text{Ті, що мали досвід безробіття}} = 2,45$. У Фінляндії значення «доброзичливості»

$\bar{X}_{\text{зайняті}} = 5,19$, $\bar{X}_{\text{Ті, що мали досвід безробіття}} = 5,32$, а для безробітних

«універсалізм», значення якого дорівнює $\bar{X}_{\text{безробітні}} = 5,31$. «влада» – $\bar{X}_{\text{зайняті}} = 2,26$, $\bar{X}_{\text{безробітні}} = 2,46$, $\bar{X}_{\text{Ті, що мали досвід безробіття}} = 2,52$.

Стандартна помилка середнього значення вибірки - це оцінка того, наскільки середнє значення вибірки може відрізнятися від середнього показника сукупності. У всіх країнах вона коливається в межах 0,56 - 1,56. Така різниця пояснюється невеликою вибіркою респондентів, що призводить до збільшення похибки. Стандартне відхилення вибірки або середньоквадратичне відхилення показує як відповіді розсіяні навколо середнього значення і чим воно більше, тим більш різняться відповіді респондентів на дане запитання. В даному випадку діапазон коливається від 0,07 до 0,33. Спираючись на дані таблиці, можна стверджувати, що відповіді респондентів різняться для кожної з 10 цінностей.

Отже, існують відмінності у цінностях безробітних індивідів з країн з різного типу добробуту. «Доброзичливість» є найбільш пріоритетною цінністю для безробітних німців, а «універсалізм» для британців та фінляндців. Варто зауважити, що «влада» є найменш важливою для осіб з різним статусом зайнятості.

Таблиця 2.1.1.

Значення різних цінностей методики Шварца для зайнятого та безробітного населення у Німеччині

Цінність	Безробітні				Зайняті, які мали досвід безробіття				Зайняті, які не мали досвіду безробіття			
	М сер.	N	Станд. помилка	Станд. Відхилення	М сер.	N	Станд. помилка	Станд. Відхилення	М. сер.	N	Станд. помилка	Станд. Відхилення
Конформність	3,28	36	1,28	0,21	3,60	48	1,38	0,20	3,30	70	1,40	0,17
Доброзичливість	5,18	40	0,71	0,11	5,44	63	0,56	0,07	5,31	118	0,62	0,06
Універсалізм	4,91	22	0,87	0,19	5,17	48	0,60	0,09	5,12	86	0,58	0,06
Самоврядування	4,70	33	1,24	0,22	5,02	58	0,71	0,09	5,01	107	0,77	0,07

Продовження табл. 2.1.1.

Стимуляція	3,61	23	1,56	0,33	3,56	41	1,29	0,20	3,51	70	1,36	0,16
Гедонізм	4,42	38	1,22	0,20	4,30	53	0,95	0,13	4,55	92	0,88	0,09
Досягнення	3,97	30	1,45	0,26	4,02	48	1,18	0,17	3,87	76	1,16	0,13
Влада	3,05	19	1,35	0,31	2,75	32	1,32	0,23	2,99	67	1,25	0,15
Безпека	5,00	31	0,82	0,15	4,84	50	0,84	0,12	4,73	99	0,99	0,10
Традиціоналізм	4,44	32	0,88	0,16	4,60	55	0,83	0,11	4,34	82	0,86	0,10

Таблиця 2.1.2.

**Значення різних цінностей методики Шварца для зайнятого та
безробітного населення у Великобританії**

Цінність	Безробітні				Зайняті, які мали досвід безробіття				Зайняті, які не мали досвіду безробіття			
	М сер.	N	Станд. помил- ка	Станд. Відхи- лення	М сер.	N	Станд. помил- ка	Станд. Відхи- лення	М. сер.	N	Станд. помил- ка	Станд. Відхи- лення
Конформність	4,48	28	1,66	0,32	3,95	32	1,37	0,24	4,19	82	1,19	0,13
Доброзичливість	5,16	43	0,69	0,11	5,21	43	0,65	0,10	5,28	113	0,66	0,06
Універсализм	5,26	27	0,82	0,16	4,98	28	0,74	0,14	4,92	67	0,84	0,10
Самоврядування	5,06	35	0,89	0,15	5,09	38	0,64	0,10	4,97	85	0,78	0,09
Стимуляція	4,38	25	1,38	0,27	3,92	27	1,54	0,30	4,03	61	1,54	0,20
Гедонізм	4,37	25	1,21	0,24	3,68	29	1,43	0,27	4,38	77	1,16	0,13
Досягнення	2,98	23	1,21	0,25	3,91	34	1,50	0,26	3,91	74	1,37	0,16
Влада	2,86	18	1,26	0,29	2,45	21	1,42	0,31	3,19	69	1,32	0,16
Безпека	4,81	33	1,03	0,18	5,01	35	0,82	0,14	4,70	98	1,00	0,10
Традиціоналізм	4,38	27	0,95	0,18	4,84	26	0,68	0,13	4,44	75	0,92	0,11

Таблиця 2.1.3.

**Значення різних цінностей методики Шварца для зайнятого та
безробітного населення у Фінляндії**

Цінність	Безробітні				Зайняті, які мали досвід безробіття				Зайняті, які не мали досвіду безробіття			
	М сер.	N	Станд. помил- ка	Станд. Відхи- лення	М сер.	N	Станд. помил- ка	Станд. Відхи- лення	М. сер.	N	Станд. помил- ка	Станд. Відхи- лення
Конформність	4,00	33	1,37	0,24	4,03	35	1,60	0,27	4,38	104	1,06	0,10
Доброзичливість	5,22	45	0,77	0,11	5,32	59	0,60	0,08	5,19	123	0,66	0,06
Універсалізм	5,31	36	0,62	0,10	5,03	35	0,71	0,12	5,11	83	0,66	0,07
Самоврядування	4,90	42	0,62	0,10	4,87	46	0,98	0,14	4,70	120	0,71	0,06
Стимуляція	4,21	34	1,20	0,21	4,12	42	1,33	0,21	4,08	89	1,13	0,12
Гедонізм	4,83	23	1,11	0,23	4,53	53	1,26	0,17	4,88	104	0,68	0,07
Досягнення	3,42	38	1,43	0,23	3,41	32	1,48	0,26	3,33	92	1,28	0,13
Влада	2,46	26	1,10	0,22	2,52	29	1,06	0,20	2,26	73	1,04	0,12
Безпека	4,56	34	1,05	0,18	4,70	47	1,20	0,17	4,83	110	0,73	0,07
Традиціоналізм	4,04	27	0,85	0,16	4,07	42	1,09	0,17	4,10	98	0,87	0,09

Для перевірки гіпотези про те, що в соціал-демократичних країнах безробітні пріоритезують такі цінності як «гедонізм», «стимуляцію» та «самоврядування», а в країнах консервативного типу добробуту – «безпеку», «традиції», «конформність» було використано ранжування середніх значень по мірі важливості де 1 – найбільш важлива цінність в житті, а 10 – найменш важлива.

Згідно з даними Таблиці 2.1.4. «гедонізм» та «стимуляція» не є найбільш важливими цінностями для безробітних з соціал-демократичних країн (на прикладі Фінляндії), а в даному випадку займають 4 та 6 місце за важливістю в житті, проте «самоврядування» входить в «трійку» найбільш пріоритетних цінностей. Щодо консервативного типу добробуту, в даному випадку в Німеччині, то жодна з передбачуваних цінностей не є високо пріоритетною для безробітних індивідів. Натомість, безробітнім німцям важливими є «доброзичливість», «універсалізм», «самоврядування».

Отже, гіпотеза про пріоритезацію безробітними певних цінностей частково підтвердилась. Найбільш пріоритетними як для фінляндців так і для німців виявились доброзичливість, універсалізм та самоврядування. Таким чином, можна стверджувати, що в першу чергу безробітні з Німеччина та Фінляндії є орієнтованими на інших та відкриті змінам, хоча пріоритизація інших цінностей відрізняється. Найменше обидві країни є орієнтовані на себе. Дані висновки можуть використати уряди країн для проведення змін у політиці щодо безробітних.

Таблиця 2.1.4.

**Значення різних цінностей для безробітних в Німеччині та Фінляндії,
ранги**

Ціннісна категорія	Цінність	Німеччина	Фінляндія
Консерватизм	Безпека	5	4
	Традиціоналізм	7	6
	Конформність	8	9
Відкритість змінам	Гедонізм	4	7
	Стимуляція	6	5
	Самоврядування	3	3
Орієнтація на інших	Доброзичливість	2	2
	Універсалізм	1	1
Орієнтація на себе	Влада	10	10
	Досягнення	9	8

Гіпотеза про те, що безробітні з країн з ліберальним типом добробуту пріоритезують такі цінності як «владу» та «досягнення», а з соціал-демократичного – «доброзичливість» та «універсалізм» була також перевірена шляхом ранжування середніх значень ціннісних категорій від 1 найбільш важливі до 10 - найменш важливі (Таблиця 2.1.5.). Гіпотеза частково підтвердилась, оскільки фінляндці як представники жителів країни з соціал-демократичним типом добробуту справді орієнтовані на

інших, проте для безробітних британців «влада» та «досягнення» займають 10 та 8 місце в рейтингу найбільш важливих цінностей.

Таблиця 2.1.5.

**Значення різних цінностей для безробітних в Фінляндії та
Великобританії, ранги**

Ціннісна категорія	Цінність	Фінляндія	Великобританія
Консерватизм	Безпека	4	4
	Традиціоналізм	6	7
	Конформність	9	5
Відкритість змінам	Гедонізм	7	8
	Стимуляція	5	6
	Самоврядування	3	3
Орієнтація на інших	Доброзичливість	2	2
	Універсалізм	1	1
Орієнтація на себе	Влада	10	10
	Досягнення	8	9

Загалом, пріоритезація цінностей у країнах з різним типом добробуту частково відрізняється, це стосується цінностей, які займають серединні позиції в ієрархії цінностей, проте перші три, а саме «універсалізм», «доброзичливість» та «самоврядування» є спільними для всіх країн, аналогічно «влада» в середньому є найменш важливою для безробітних з країн з різним типом добробуту.

2.2. Відмінності у середніх значеннях цінностей серед безробітних у країнах з різним типом добробуту

Більш детальний аналіз цінностей безробітних було проведено за допомогою дисперсійного аналізу. Так, для аналізу було обрано безробітних з 3 країн: Німеччини, Великобританії та Фінляндії та було зроблено детальний аналіз кожної з 10 цінностей Шварца. Таким чином

було перевірено гіпотезу про те, що існують значимі відмінності у середніх значеннях цінностей серед безробітних у країнах з різним типом добробуту. Він допомагає визначити, чи дві або більше груп значно відрізняються одна від одної за однією або кількома характеристиками.

Тест Левін показує, чи рівні є дисперсії, тобто чи вони статистично значимо відрізняються. Так, можна стверджувати, що дисперсія для кожної з груп статистично не відрізняється, коли $p > 0,05$. У випадку, якщо $p < 0,05$, то дисперсії не є рівні, що власне, і є відображено у Таблиці 2.2.1. Тобто, дисперсії значення різних цінностей відрізняються в безробітних німців - «конформність», «самоврядування», «стимуляція», «гедонізм», «влада»; для британців – «самоврядування» та «влада, для фінляндців – «гедонізм» та «традиціоналізм». Це означає, що немає підстав робити одно факторний дисперсійний аналіз (ANOVA).

Таблиця 2.2.1.

Критерій однорідності дисперсії

Цінність	Німеччина		Великобританія		Фінляндія	
	Тест Левін	Статистична значущість	Тест Левін	Статистична значущість	Тест Левін	Статистична значущість
Конформність	2,93	0,02	1,54	0,23	1,46	0,25
Доброзичливість	1,79	0,13	0,18	0,91	0,72	0,58
Універсалізм	1,57	0,18	0,03	0,97	0,32	0,81
Самоврядування	9,56	0,00	7,77	0,00	0,98	0,39
Стимуляція	6,81	0,00	0,34	0,80	1,42	0,26
Гедонізм	5,00	0,00	2,34	0,09	4,11	0,03
Досягнення	1,47	0,21	0,47	0,71	2,50	0,06
Влада	1,88	0,04	9,57	0,00	0,77	0,47
Безпека	2,26	0,06	0,36	0,78	2,89	0,05
Традиціоналізм	0,86	0,49	2,79	0,08	3,70	0,04

Опираючись на дані Таблиці 2.2.2. можна стверджувати, що критерій Фішера (F) набуває значення при $p < 0,05$ і означає, що різниця між середніми значеннями змінних значуща. Оскільки з'ясувалось, що немає значимих відмінностей у цінностях безробітних з країн з різним типом добробуту, то немає сенсу робити апостеріорні множинні порівняння.

Таблиця 2.2.2.

Однофакторний дисперсійний аналіз

Цінність	Німеччина		Великобританія		Фінляндія	
	F	Значущість	F	Значущість	F	Значущість
Конформність	5,06	0,00	1,25	0,31	1,17	0,34
Доброзичливість	1,06	0,38	2,09	0,12	1,63	0,18
Універсализм	1,37	0,24	1,13	0,37	0,68	0,61
Самоврядування	2,58	0,04	1,29	0,30	1,36	0,27
Стимуляція	2,82	0,02	0,66	0,59	0,53	0,72
Гедонізм	2,24	0,06	0,97	0,42	2,48	0,09
Досягнення	1,18	0,32	0,86	0,47	2,20	0,09
Влада	1,12	0,03	0,48	0,70	0,89	0,46
Безпека	1,12	0,35	0,42	0,74	1,90	0,15
Традиціоналізм	0,83	0,51	0,87	0,47	0,22	0,92

Отже, немає статистично значимих відмінностей у середніх значеннях цінностях безробітних у країнах з різним типом добробуту, тому гіпотеза не підтвердилась. Дані висновки можуть полегшити політику держави щодо соціальних пільг з безробіття, оскільки однакові цінності можуть свідчити про виокремлення якихось спільних патернів поведінки безробітних в майбутньому. В свою чергу, це полегшить діяльність уряду, наприклад, у пошуку шляхів для забезпечення добробуту безробітних в певній країні.

2.3. Зв'язок між політикою держави та цінностями безробітних у країнах з різним типом добробуту

Для перевірки гіпотези про те, що кореляцію цінностей безробітних цінностей з країн з різного типу добробуту є політика держави, що сприяє врахуванню інтересів всіх категорій населення було використано кореляцію Eta, оскільки зв'язок перевірявся між номінальною та метричною змінною. Значення можуть набувати від 0 до 1, тобто від слабого до сильного зв'язку. Спираючись на дані Таблиці 2.3.1., можна стверджувати, що гіпотеза підтвердилась, оскільки я зв'язок між вищеприписаною політикою держави та цінностями безробітних індивідів.

Таблиця 2.3.1.

Зв'язок між політикою держави, пов'язаною із забезпеченням рівних прав всьому населенню і безробітними з країн з різного типу добробуту

Цінність	Коефіцієнт Eta		
	Німеччина	Великобританія	Фінляндія
Конформність	0, 53	0, 36	0,23
Доброзичливість	0, 32	0,27	0,13
Універсализм	0,11	0,18	0,14
Самостановлення	0,23	0,21	0,17
Стимуляція	0,21	0, 26	0,10
Гедонізм	0, 15	0, 01	0,09
Досягнення	0,08	0, 32	0,03
Влада	0,10	0, 21	0,11
Безпека	0,19	0,19	0,02
Традиціоналізм	0, 03	0,03	0,03

Отже, існує зв'язок між політикою держави та цінностями безробітних. Це означає, що цінності індивіда можуть залежати від проведення певної політики щодо соціального захисту безробітних.

ВИСНОВКИ

Безробіття є зумовленим різними соціально-економічними змінами, проте уникнути безробіття цілком неможливо. В більшій чи меншій мірі воно присутнє у всіх країнах, що підтверджують емпіричні дослідження.

У сучасній науці безробітного визначають як індивіда, котрий не має заробітку та інших джерел існування або перебуває в пошуку роботи. З'ясовано, що стаючи безробітним, індивід не лише втрачає доступ до економічних благ, але й соціальні зв'язки, перебуває в стані стресу та депривованості, тобто нездатності задовольнити свої базові потреби. Якщо безробіття є довготривалим, то відбувається зміна цінностей індивіда, які контролюють бажання та поведінку індивіда, формують його характер.

Вивченням цінностей займалися різні науковці. Деякі характеризували цінності як певні переконання, які координують соціальну взаємодію, характеризують їх як орієнтири, які сприяють досягнення бажаних цілей і мотивують дію.

Одним з дослідників цінностей є Рохан. Він характеризував цінності як властивість, яка створює «додаткову вартість» при оцінці предмета чи явища. Тобто, індивід співвідносить можливі дії та результати з власними системами цінностей. Іншим дослідником є Рокич, який поділяв цінності на термінальні та інструментальні. Перші пов'язані з важливістю кінцевої мети, другі – що певні дії є кращими за інші. Респондент розставляв певні цінності по мірі важливості для індивіда. В даній роботі було використано методику Шварца, яка базується на 10 цінностях. Методика використовується в крос-культурних дослідженнях і дозволяє виміряти універсальні цінності, які визнані у всіх основних культурах. До того ж, відповідні дані є представлені в масиві 9 хвили опитування «Європейські соціальні цінності», який і було використано для аналізу.

У даній роботі було виокремлено такі основні типи добробуту як ліберальний, консервативний та соціал-демократичний та обрано для

аналізу країни, які власне представляють вищеперераховані типи добробуту: Великобританію, Німеччину та Великобританію відповідно. Ліберальні режими прагнуть захистити інтереси бідних, і деякою мірою відбирають певні переваги в представників вищого класу. Країни з консервативним або «консервативно-корпоративними» режимами надають відносно щедріші вигоди, беручи за основу прогресивні податки. Соціал-демократичні режими гарантують більш щедрі виплати з безробіття, які є універсальними для всього населення.

У ході аналізу було з'ясовано, що існують розбіжності у цінностях безробітних у країнах з різним типом добробуту. Так, безробітні німці в середньому найвище оцінюють «доброзичливість», а британці та фінляндці – «універсалізм». Варто зазначити, що в середньому ТОП-3 цінності не відрізняються у країнах з різним типом добробуту. До них належать: «універсалізм», «доброзичливість» та «самоврядування», а також, останню позицію у всіх займає цінність «влади». З цього можна зробити висновок, що незважаючи на тип добробуту, існують певні цінності, які є важливими для безробітних у різних країнах. Це може свідчити про їхню глибоку інтерналізацію та універсальність. Щодо відмінностей у важливості різних цінностей для безробітних в середині груп, то статистично значущих не було виявлено. Це свідчить про певну тенденцію відповідей безробітних в межах країни, а спільні патерни дозволять уряду ефективніше розробляти соціальну політику щодо захисту і підтримки безробітних.

Отже, у країнах з різним типом добробуту існують відмінності у цінностях. Потенційно дане дослідження може бути використане для передбачення цінностей індивідів з різним статусом на ринку праці. А також, дасть можливість урядам переглянути політику щодо підтримки безробітних у країнах з різним типом добробуту.

Список використаних джерел:

- Державна служба статистики. (2011, 19 січня). *Методологічні положення щодо класифікації та аналізу економічної активності населення*. Наказ Державного комітету статистики України № 12. Режим доступу: https://ukrstat.org/metod_polog/metod_doc/2011/12/metod.htm
- Козакова, О. М., Волкова, Н. І., Окландер, Т. О. (2006). *Макроекономіка. Конспект лекцій для студентів економічних спеціальностей очної та заочної форми навчання*. Одеса: Наука і техніка, 157
- Про зайнятість населення (2012). Закон від 5 липня 2012 №5067 - VI. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/803-12>
- Про зайнятість населення (2012). Закон від 5 липня 2012 №5067 - VI. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/803-12>
- Ahn, N., García, J., R., & Jimeno, J., F. (2004). *The Impact of Unemployment on Individual Well-Being in the EU*. 29, 23.
- Anderton, A. (2006). *Economics* (3d ed.), 188.
- Bambra, C., & Eikemo, T., A. (2008). Welfare state regimes, unemployment and health: A comparative study of the relationship between unemployment and self-reported health in 23 European countries. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 63(2), 92–98. <https://doi.org/10.1136/jech.2008.077354>
- Biddle, D., Burgess, J., Mitchell, W., & O'Brien, M. (2002). *THE AUSTRALIAN LABOUR MARKET 200*. 27.
- Christoforou, A. (2014). *Social Capital and Economics: Social Values, Power, and Social Identity* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203505014>

- DiPrete, T., A. (2002). Life Course Risks, Mobility Regimes, and Mobility Consequences: A Comparison of Sweden, Germany, and the United States. *American Journal of Sociology*, 108(2), 267–309. <https://doi.org/10.1086/344811>
- Durkheim, E. (2005). Suicide (pp. 14-59, 174). Taylor & Francis, 14-59,174. [Doi.org/10.4324/9780203994320](https://doi.org/10.4324/9780203994320)
- Feather, N., T. (1985). Attitudes, Values, and Attributions: Explanations of Unemployment. *Flinders University of South Australia*, 48(4), 876–889.
- Feather, N., T. (1996). Values, deservingness, and attitudes toward high achievers: Research on tall poppies. *The psychology of values* 8, 215-251.
- Furnham, A. (1987). Work related beliefs and human values. *Personality and Individual Differences*, 8(5), 627–637. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(87\)90060-2](https://doi.org/10.1016/0191-8869(87)90060-2)
- Gangl, M. (2004). Welfare States and the Scar Effects of Unemployment: A Comparative Analysis of the United States and West Germany. *American Journal of Sociology*, 109(6), 1319–1364. <https://doi.org/10.1086/381902>
- Heider, F. (1958). *The psychology of interpersonal relations*. New York: Wiley.
- Hiswåls, A.-S., Marttila, A., Mälstam, E., & Macassa, G. (2017). Experiences of unemployment and well-being after job loss during economic recession: Results of a qualitative study in east central Sweden. *Journal of Public Health Research*. <https://doi.org/10.4081/jphr.2017.995>
- Howe L., E. (1990). *Being Unemployed in Northern Ireland: An Ethnographic Study*. Cambridge University Press. Department of Social Anthropology, 185-201.
- Isaksson, K., Johansson, G., Bellaagh, K., & Sjoberg, A. (2004). Work values among the unemployed: Changes over time and some gender differences.

- Scandinavian Journal of Psychology*, 45(3), 207–214.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-9450.2004.00396.x>
- Julkunen, I. (2002). Social and Material Deprivation among Unemployed Youth in Northern Europe. *Social Policy & Administration*, 36(3), 235–253. <https://doi.org/10.1111/1467-9515.00249>
- Kamerāde, D., & Bennett, M., R. (2018). Rewarding Work: Cross-National Differences in Benefits, Volunteering During Unemployment, Well-Being and Mental Health. *Work, Employment and Society*, 32(1), 38–56. <https://doi.org/10.1177/0950017016686030>
- Kharchenko, N. (2010, February). ESCIRRU Working Paper No. 27. Poverty as accumulating of social disadvantages: sociological analysis of deprivation in Ukraine. KIIS. Retrieved from: <https://www.kiis.com.ua/materials/articles/Poverty%20as%20accumulating%20of%20social%20disadvantages.pdf>
- Klehe, U-C., Hooft, E. (2018). *The Oxford Handbook of Job Loss and Job Search*. Oxford University Press, 159- 181.
- Kluckhohn, F., R., Strodbeck, F. (1961). *Variations in value orientations*. Evanston, IL: Row, Peterson & Co.
- Lewin, K. (1952). *Field Theory of Social Science: Selected Theoretical Papers*. (Edited by Dorwin Cartwright.) New York: Harper & Brothers
- Ljungqvist, L., & Sargent, T., J. (1995). Welfare states and unemployment. *Economic Theory*, 6(1), 143–160. <https://doi.org/10.1007/BF01213944>
- MacArov, D. (1987). Changing Values of Work and Leisure. *European Journal of Education*, 22(3/4), 233. <https://doi.org/10.2307/1502895>
- Maltseva, K. (2018). Values, norms, and social cognition. *NaUKMA Research Papers. Sociology*, 1(0), 3–9. [https://doi.org/10.18523/2617-9067.2018.3-](https://doi.org/10.18523/2617-9067.2018.3-9)

- McFadyen, R., G., & Thomas, J., P. (1997). Economic and Psychological Models of Job Search Behavior of the Unemployed. *Human Relations*, 50(12), 1461–1484. <https://doi.org/10.1177/001872679705001201>
- McManus, P., A., & DiPrete, T., A. (2000). Market, Family, and State Sources of Income Instability in Germany and the United States. *Social Science Research*, 29(3), 405–440. <https://doi.org/10.1006/ssre.2000.0675>
- Møller, L., R. (2007). *Fødevareindustrien i Nordjylland: Dækkede og udækkede kvalifikationsbehov*. Aalborg Universitet.
- Pohlan, L. (n.d.). *Unemployment and Social Exclusion*. 57.
- Rohan, M., J. (2000). A Rose by Any Name? The Values Construct. *Personality and Social Psychology Review*, 4(3), 255–277. https://doi.org/10.1207/S15327957PSPR0403_4
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: Free Press.
- Schwartz, S., H. (1994). Are There Universal Aspects in the Structure and Contents of Human Values? *Journal of Social Issues*, 50(4), 19–45. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1994.tb01196.x>
- Schwartz, S., H. (1999). A Theory of Cultural Values and Some Implications for Work. *Applied Psychology*, 48(1), 23–47. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.1999.tb00047.x>
- Schwartz, S., H. (2012). An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1). <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1116>
- Winkelmann, R. (2014). Unemployment and happiness. *IZA World of Labor*, 10.
- Witte, H. D., Hooge, J., & Vanbelle, E. (1993). *Do the long-term unemployed adapt to unemployment?* 7.

Додаток А

Таблиця 1.3.2.

Шкала цінностей Ш. Шварца

Інтегральна вісь	Ціннісна категорія	Ціннісна орієнтація	Цінності
Відкритість до збереження змін	Консерватизм	Безпека	Важливо безпечне оточення, національна безпека, порядок у суспільстві,
		Традиція	Повага до традицій, релігії, культури,
		Конформність	Правильні дії, не порушуючи соціальні норми,
	Відкритість змінам	Гедонізм	Насолода життям, комфорт,
		Стимул	Ризик, гострі відчуття
		Самоврядування	Творчість, свобода, пізнання нового,
Самовдосконалення	Орієнтація на інших	Доброзичливість	Вірність, допомога, готовність іти на поміч,
		Універсалізм	Рівність, мудрість, справедливість, мир,
	Орієнтація на себе	Влада	Престиж, багатство, повага, впливовість,
		Досягнення	Успішність, досягнення, компетентність,